

„Attamen Eñi Praesides pro moderatione, in qua excedunt, satis faciendum Reverendissimo existimarunt. Iam nudius tertius folium separatum, in quo modus apparet, iuxta quem emendatio 72. a deputatione acceptata fuerit, vobis fuit distributum. Dignemini emendationem iuxta mentem deputationis admittere, ac proinde insertionem incisi approbare.“¹

Emendatione perlecta, suffragia exquisita sunt, et duplici experimento more solito facto, ipsam emendationem longe maior Patrum pars admisit; eamque acceptatam fuisse a Congregatione generali primus Praeses declaravit².

Etiam postea in Congregatione generali octogesima quinta (d. 13. Iulii), cum de more suffragia de toto capite tertio et canone peterentur, canon inciso illo auctus a longe maiore parte Patrum receptus est³. Quum autem in eadem Congregatione suffragia de tota Constitutione ferrentur, complures ex iis, qui suo suffragio „Placet“ conditionem addiderunt, postularunt iterum, ut incisum removeretur⁴. Tanti autem momenti aliqui id esse censebant, ut deputatio eorum Patrum, qui infallibilitatem pontificiam definiri volebant, Summum Pontificem d. 15. Iulii adiret atque praeter aliud quoddam etiam illud ab eo peteret, ut incisum illud tolli iuberet⁵. Id ipsum unus ex deputatis, Archiep. Parisiensis, sequenti die etiam epistola ad Summum Pontificem data petiit⁶. Hic tamen eodem die per Subsecretarium Concilii eos certiores fecit, se totum negotium Congregationi generali relinquere, sententia definitiva sibi reservata. In Congregatione generali octogesima octava (d. 16. Iulii) Rñus Zinelli, cum de conditionibus, quae suffragiis adiectae erant, ageret: „Animadvertimus, inquit⁷, canonem tertium „non ab uno tantum, sed a pluribus, qui dixerunt *Placet iuxta modum*, sic impugnari, ut manifestum sit, aliquibus praeiudiciis ab eius acceptatione aliquos praepediri, ac proinde necessarium duco paucissima verba addere, quibus praeiudicia tollantur. Nullo modo per definitionem, qua asseritur, totam plenitudinem potestatis supremae esse in Summo Pontifice, laeduntur sententiae, quae libere in scholis disputantur de derivatione iurisdictionis episcopalis.

„Disputant theologi, num potestas iurisdictionis, quae est in Episcopis, derivetur immediate a Deo an immediate a Summo Pontifice. Illi inter catholicos theologos, qui potestatem iurisdictionis immediate a Deo derivari asserunt, eam tamen dicunt, uti par est, a Deo conferri cum vera et plena dependentia a Summo Pontifice. Hanc quae-

¹ Relatio etc. C. V. 368 d sqq. ² Ibid. C. V. 372 b.

³ Acta etc. C. V. 759 c. ⁴ Exceptiones etc. C. V. 440 b sqq.

⁵ Ex diurnis etc. C. V. 1702 d. Cf. epistolam comitis Arnim C. V. 1609 d. Cf. supra cap. I. *Historia originis* etc. p. 123.

⁶ C. V. 992 b. c. ⁷ Relatio etc. C. V. 472 b sqq.

stionem, quam scimus tam agitatam in Concilio Tridentino, ipse Summus Pontifex tunc noluit definire; nec nos certe volumus definire per nostrum canonem nec per incisum insertum. Si asserimus, totam plenitudinem potestatis supremae esse in Summo Pontifice, nec asserimus nec negamus, potestatem, quae est in Episcopis, derivari a Deo immediate aut a Summo Pontifice.

„Eodem modo nulli dubium, quin Concilium oecumenicum sit infallibile in rebus fidei et morum definiendis; nulli dubium, quod unio Episcoporum cum Summo Pontifice sit conditio sine qua non infallibilitatis corporis episcopalis. At si quaeratur, num unio cum Summo Pontifice non solum sit conditio sine qua non, uti dicunt scholae, infallibilitatis Concilii, sed num reapse infallibilitas descendat a capite in corpus, vel contra Deum, qui immediate dat infallibilitatem capiti independentem a concursu Concilii, det etiam immediate hanc infallibilitatem corpori cum suo capite coniuncto per modum totius; non est hic locus de hac re aliquid omnino statuendum proferre, sed tantum aperte est declarandum, in canone capitis tertii nullo modo agi de hac quaestione, nec anathema dici illis, qui alterutram sententiam sustinerent. Post hanc tam apertam declarationem, quae inhaeret sensui ex verbis et ex contextu derivanti, non video, quomodo scrupulus suboriri possit, qui rationabiliter retrahat a canonis acceptatione.“

COMMENTATIO VII.

De tribus oecumenicorum Conciliorum testimoniis, quae definitioni infallibilitatis Summi Pontificis praemittuntur.

In capite quarto Constitutionis primae de Ecclesia, quo infallibilitas Summi Pontificis definitur, tria ad eam doctrinam confirmandam afferuntur oecumenicorum Conciliorum testimonia, eorum, „in quibus Oriens cum Occidente in fidei caritatisque unionem conveniebat“: Constantinopolitani IV., Lugdunensis II., Florentini. In capite addendo¹, quod solum Patribus primum traditum erat, duorum priorum tantum testimonia continebantur. In observationibus Patrum de eo capite laudatur, ut est in relatione deputationis², „quod rei definiendae fundamenta in schemate allata

„a) ex formulis fidei, iisque receptis in oecumenicis Conciliis, deprompta fuerunt; quod ea petita fuerunt

„b) ex eiusmodi oecumenicis Conciliis, in quibus Oriens et Occidens in eiusdem fidei et caritatis unitatem conveniebant; quodque eadem,

„c) quemadmodum quoad auctoritatem omni exceptione sunt maiora, ita Scripturarum testimonia ad rem potissima complectuntur, et quoad

¹ C. V. 642 a. b. Cf. supra cap. I. *Historia originis* etc. p. 107.

² C. V. 278 a sqq. Cf. de relatione supra cap. I. *Historia* etc. p. 112.

vim probandi tam clara atque perspicua existunt, ut considerata et retenta, uti par est, verborum ac phrasium proprietate et vi, infallibilitas, de qua quaeritur, iisdem vel aequipollenter efferatur vel virtualiter ac implicite, ut aiunt, contineatur; quod propterea

„d) ipsa huius infallibilitatis definitio, si in Vaticano Concilio feret, non esset nisi expressa seu explicata doctrinae praecedentium Conciliorum declaratio; atque ita

„e) haec eadem Vaticana definitio ac fides appareret tanquam fidei praecedentium Conciliorum continuatio atque explicatio, qualem in prioribus Conciliis circa alia fidei dogmata similiter factam esse ex historia Conciliorum et dogmatum constat.“

Petitur in iisdem observationibus, ut allatis fidei formulis addatur caput definitionis de Romano Pontifice in Concilio Florentino sancitum, quare postea, quum ex capite undecimo schematis de Ecclesia et capite addendo una conficeretur nova Constitutio, illis duobus testimoniis accessit tertium ex Concilio Florentino¹.

Sed Patres in animadversionibus, quas de capite addendo obtulerant, contra duo priora, et in emendationibus, quas in discussione speciali de quarto capite tradiderant, contra omnia tria aliqua etiam obiecerant. De obiectionibus prioribus agitur in relatione, quas Patres deputati cum ipso schemate Congregationi generali obtulerunt; de aliis Rōmus Episcopus Brixinensis in relatione disserit, quam nomine deputationis in Congregatione generali de emendationibus a Patribus propositis habuit. Quae in utroque documento de illis testimoniis animadvertuntur, ad priorem partem capituli quarti explicandam multum conferunt. Ea igitur hoc loco referemus.

Itaque in relatione simul cum schemate Patribus tradita habentur haec²:

„I. Vi carent exceptiones *criticae*, quasi formula, quae in schemate³ adscribitur Hormisdæ,

„1. non huic, sed Hadriano Pontifici tribuenda sit. Instituta namque collatione inter formulam Hormisdæ ab Orientalibus subscriptam et formulam Hadriani in VIII. Concilio veluti fidei regulam receptam, manifesto apparet, hanc ad priorem illam ita esse expressam, ut prior in secundam fuerit ad amussim prope translata. Quum enim reliqua omnia, quoad singula incisa ac verba, in utraque formula plane identica sint, tota, quae adest, differentia huc redit, ut

„a) paucissima fuerint in formula Hadriani declarationis ergo *adiecta*; scilicet post primam formulae Hormisdæ periodum ab Hadriano (vel potius ab eius praedecessore Nicolao) addita fuit brevis expli-

¹ Ex actis etc. C. V. 1679 a. — Cur additum sit, v. Relatio etc. C. V. 278 c.

² C. V. 279 d sqq. ³ Sc. capituli addendi.

catio, cur distinguantur ‚fidei regula‘ et ‚constituta Patrum‘ sive ‚constituta Dei et Patrum‘; rursus, post incisum ‚servata religio‘ formulae prioris, in altera ab VIII. Concilio probata additur: ‚et sancta celebrata doctrina‘; mutata tandem phrasi ‚spe et fide‘ in phrasim ‚fide et doctrina‘, post incisum ‚constituta Patrum‘ in formula Hormisdæ, in altera adiicitur: ‚et praecipue sanctorum Sedis Apostolicae praesulum‘; ut

„b) formula fidei, quae ab Hormisda opponebatur suae aetatis haereticis atque schismaticis, Nestorianis nimirum, Eutychianis atque Acaecianis, eadem ab Hadriano opponatur Iconomachis atque Photianis. Quibus reiectis, Hadriani formula in VIII. Concilio approbata iisdem plane ac Hormisdæ formula verbis absolvitur. Quare quum Hormisdæ formula, sive res sive verba respexeris, tota quanta ab Hadriano fuerit accepta, nec nisi hinc brevissimis dumtaxat declarationibus aucta, inde pro temporum suorum adiunctis adaptata, merito in schemate adnotatur, quod communi etiam usu receptum est, Hormisdæ formulam fuisse in Concilio VIII. ab Hadriano propositam et ab eisdem Concilii Patribus subscriptam. Ceterum, quod ad ipsa verba ex formula Hormisdæ in schemate allegata pertinet, ea totidem habentur in formula ab Hadriano in VIII. Concilio proposita, cum hoc solo discrimine, ut in posteriori occurrat incisum ‚et sancta celebrata doctrina‘, quod in schemate quoque conservatum est. Sed inde nec difficile quisque reale formularum discrimen iure arguet; et satis provisum erit, si *nota* schemati supposita ita concipiatur: ‚Ex formula S. Hormisdæ Papae, prout ab Hadriano II. Concilio oecumenico VIII. proposita, et ab eisdem Concilii Patribus subscripta est.‘

„2. Vi etiam caret exceptio altera, quasi allegata in schemate formula Hormisdæ tribui debeat Ioanni Constantinopolitano Patriarchae, in cuius ‚libello fidei directo ad S. Hormisdam Papam‘ eadem formula ex Isidori collectione reperitur. Sed hisce confunditur auctor libelli cum eo, qui eidem fidei libello subscripsit. Scilicet¹ fidei formula sive libellus Hormisdæ, quem recepere primum Episcopi Epiri in synodo uniti, tum provinciae Dardaniae, Illyrici et Thraciae, missus porro fuit ad orientales Patriarchas, Constantinopolitanum, Alexandrinum et Antiochenum; eidemque libello praeter reliquos Orientis Episcopos Ioannes Constantinopolitanus cum ingenti multitudine Episcoporum et Archimandritarum subscripsit, subscriptumque libellum idem Ioannes, uti par erat, ad Hormisdam direxit, atque ita unionem sui patriarchatus cum Romana catholicae unitatis Ecclesia diu abruptam in integrum restituit. Hinc certe Hormisdæ libellus fidei invenitur in epistola Ioannis Patriarchae ad Papam Hormisdam; sed hic est libelli auctor, ille subscriptor.

¹ Uti est apud Labbeum, Concil. Coll. [V, 582 s. 621 s. Mansi] tom. VIII. coll. 407 sqq.

„3. Vi caret exceptio, quasi idem libellus fidei, in schemate tributus Hormisdæ, fuerit ab Hadriano II. missus ad Graecos, et ab eis non prius ac in Lugdunensi Concilio subscriptus. Sed in his apparet anachronismus, quo Lugdunense II. cum VIII. Concilio confunditur; non secus ac in eo, quod Anastasius Bibliothecarius eidem Concilio dicitur interfuisse. Quae vero hic idem Anastasius narrat, a Papa Nicolao formulam, qua usus deinde Hadrianus est, fuisse Graecis propositam, sed ab his non acceptam, nihil aliud ostendunt, nisi hinc tenacitatem haereseos et schismatis, inde autem constantem ac immutabilem traditionem ac doctrinam apud Romanae Sedis Episcopos.

„4. Vi caret exceptio, quasi verba ex Concilio Lugdunensi II. et formula Hormisdæ adducta¹ essent manca vel, ut aiunt, truncata. Neque enim quae ex utroque fidei documento allegata in schemate sunt, manca dici possunt,

„a) propterea quod neque tota confessio fidei Lugdunensis neque integra Hormisdæ formula translata in schema fuit; nam ea tantum afferenda erant, quae ad rem, de qua quaeritur, stabiliendam facerent;

„b) ac si pressa silentio ea fuissent, quibus omissis ac praecisis verba in schemate allata alienam a suo contextu sententiam prae se ferrent; tantum enim abest, ut in formula Hormisdæ habeantur aliqua, quibus propria allatorum verborum vis ac sententia infringatur, ut in illa non desint, quibus eadem sententia firmetur; vel

„c) quod non omnia, quae ad rem facere videntur, in schema relata fuerunt; visum enim satis est ea attulisse, quae ad rem conficiendam sufficerent. Ceterum eiusmodi defectus neque generatim causae schematis nec nominatim officeret depromptis ex utroque oecumenico Concilio doctrinis; idemque facile tollitur, si plurium Rmorum Patrum ratio habeatur, qui ex formula Hormisdæ haec verba schemati inserta vellent: ‚In omnibus sequendam Apostolicam Sedem (vel: consentiendum Apostolicae Sedi), in qua est integra et verax christianae religionis soliditas.‘

„II. Vi carent exceptiones *historicae*: ac si nimirum adductum in schemate ex Lugdunensi II. Concilio fidei documentum ipsi Concilio Lugdunensi tribui nequeat, quia oblata a Michaele Palaeologo fidei formula in Concilio fuit quidem *lecta*, sed *approbata* non dicitur a Concilio. Enimvero talis exceptio iis aperte excluditur, quae apud Labbeum² de actis in Concilio Lugdunensi II. referuntur. Nimirum:

„1. alteram convocati huius Concilii causam, a Pontifice in ipsis convocationis literis diserte expositam, fuisse Graecorum unionem;

„2. in quarta solemnii Concilii generalis sessione hanc ipsam unionem *vi* fidei formulae publice lectae atque Pontifici, ipsius oecu-

¹ In capite addendo, ut primo fuit. V. C. V. 642 a. b.

² Concil. Collect. tom. XIV. coll. 502 sqq.

menici Concilii Praesidi, oblatae initam inter Orientem et Occidentem fuisse; et

„3. ab universo Concilio solemnes Deo laudes habitas esse pro restituta cum Graecis unione.

„Unde manifestum est, conciliarem dici debere Graecorum unionem, conciliarem ipsius unionis actum, et conciliare fundamentum seu instrumentum symbolicum, cui unio innitebatur, et in quod pariter consentiendo dissitae prius partes conveniebant, et quidem in pleno Concilio, tam Graeci illud offerentes quam Latini idem recipientes. Atqui haec duo profecto ut aequivalentia haberi debent, dicere, fidei formulam unanimi consensione in Concilio fuisse receptam, ac illam a Concilio probatam fuisse. Quodsi vero in Concilio per *specialem* expressumque actum formula a Clemente IV. pro unione Graecis proposita non fuit probata, ratio manifesta haec est, quod nulla eiusmodi probatio requirebatur, quum a Romana fidei formula, in quam Orientales consentiebant, Occidentales nec prius dissensissent nec tunc dissentirent. Ceterum et hoc animadverti potest, ipso exercito, ut aiunt, consensionis et unionis actu, virtualiter certe vel aequipollenter approbationem contineri.

„III. Vi etiam carent exceptiones *hermeneuticae* et *exegeticae*, quibus impetuntur

„1. verba Christi Domini apud Matthaeum 16.: ‚Tu es Petrus etc.‘ quasi illis hoc unum indicaretur, Ecclesiam, quae semper habebit Petrum, nunquam posse errare. Etenim

„a) praeterquam quod huiusmodi interpretatio directe opponitur obvio verborum sensui, quibus significatur, *ideo* nunquam superatum iri vel errare posse Ecclesiam, *quia* fundata est supra petram, qui est Petrus; eadem

„b) excluditur per verba sequentia ex formula Hormisdæ Hadriane in schemate allata; per ea enim haec est, eaque authentica dictorum Christi interpretatio, ut *eorundem virtute* ‚in Sede Apostolica immaculata sit semper catholica servata religio, et sancta celebrata doctrina.‘

„Haec autem non tantum de simplici *facto*, ut alii excipiunt, sed de constanti ac immutabili quoque *iure* intelligi debere, inde patet, quod allatis eiusdem formulae verbis conservatio immaculatae catholicae religionis et celebratio sanctae doctrinae veluti effectus declaratur necessariae ac immutabilis causae, dictorum nimirum Christi; ita ut vi eorundem Christi dictorum, quae immutabilia manent, quousque durat petra, supra quam Christus suam fundavit Ecclesiam, immutabiliter in Sede Apostolica divino iure immaculata servetur catholica religio et sancta celebretur doctrina.

„Porro excluditur et illa exceptio, quam quidam ex variis Patrum sententiis de iisdem Christi verbis repetunt; quum enim explicatio

dictorum Christi, quam formula Hormisdæ suppeditat, ipsum referat totius Ecclesiae sensum, contra hunc varia ac dissona, si quae esset, Patrum interpretatio nihil valeret. Attamen consuluisse iuverit, praeter alios antiquiores recentioresque probatos auctores, commentarium ‚De unitate Romana‘¹, de variis, specieque tenus oppositis Patrum interpretationibus, quibus, praeter anteriores Protestantes, Ianseniani, Febroniani, Tamburiani aliique vetustiores abusi sunt, ac recentiores abutuntur, etiamsi iisdem rite acceptis Romanorum Pontificum infallibilitas confirmetur potius quam evertatur.

„2. Neque validius impetuntur verba Christi Domini apud Lucam 22, 32: ‚Ego autem rogavi pro te etc.‘, quae non ad Romanos Pontifices, sed ad solum Petrum, et quidem pro tempore tantum tentationis suae sui que lapsus referenda dicuntur.

„Etenim spectare verba haec ad omnes quoque Petri Apostoli successores, constat e communi huius loci in Ecclesia Dei acceptione, quae tum ex Romanorum Pontificum literis, etiam dogmaticis, *uisque receptis in generalibus quoque Conciliis*, tum ex vulgatissima Patrum scriptorumque ecclesiasticorum interpretatione colligitur, uti videre est apud probatos auctores, cuiusmodi profecto haberi debet Cardinalis Bellarminus², qui ex hoc Lucae testimonio, reiectis aliorum oppositis interpretationibus, infallibilitatem Romani Pontificis secundum Patrum explicationem demonstrat; cuius integram expositionem afferre propterea opportunum videtur, quod non deest, qui Bellarmini auctoritatem pro opposita sententia in medium protulerit. Ille itaque hoc pacto disserit:

„Hic locus tribus modis exponi solet.

„Prima expositio est quorundam Parisiensium supra citatorum, quod Dominus hic oravit pro Ecclesia universali, sive pro Petro ut totius Ecclesiae figuram gerebat; et hoc impetrasse, ut fides Ecclesiae catholicae nunquam deficiat. Quae expositio si ita intelligeretur, ut diceret, immediate oratum esse pro capite Ecclesiae, et consequenter pro toto corpore, quod per caput repraesentatur, vera esset. Sed non

¹ Lib. I. p. 140 sqq.; lib. II. p. 161 sqq.

² De Romano Pontifice l. IV. c. 3. — Cf. libellum De Romani Pontificis suprema potestate docendi p. 20 sqq. — Tria praesertim notanda videntur: 1. Catholicos *orientales* Episcopos, duce Sophronio Patriarcha et ore Stephani Dorensis, hanc interpretationem in Concilio Lateranensi a. 649 profiteri; 2. Agathonem Papam ex mente Concilii Romani eandem interpretationem in dogmatica sua epistola, Concilio oecumenico VI. proposita et ab eodem solemniter probata, docere; ex quo consequitur, *occidentales* Episcopos in eadem sententia convenisse; 3. *orientales* et *occidentales* Episcopos in Florentina oecumenica Synodo in eadem interpretatione conspici, quemadmodum paulo superius ostendebatur.

ita ipsi intelligunt, volunt enim, pro sola Ecclesia esse oratum. Quae expositio falsa est.

„Altera expositio est quorundam, qui hoc tempore vivunt, qui docent, Dominum orasse hoc loco pro perseverantia solius Petri in gratia Dei usque ad finem. At contra . . . et quinque allatis in contrarium argumentis, pergit:

„Est igitur tertia expositio vera, quod Dominus duo privilegia Petro impetravit. Unum, ut ipse non posset unquam veram fidem amittere, quantumvis tentaretur a diabolo; id quod est aliquid amplius quam donum perseverantiae; dicitur enim perseverare usque in finem, qui, licet interdum cadat, tamen resurgit et in fine fidelis invenitur; at Petro Dominus impetravit, ut non posset unquam cadere, quod ad fidem attinet. Alterum privilegium est, ut ipse tanquam Pontifex non posset unquam docere aliquid contra fidem, sive ut in Sede eius nunquam inveniretur, qui doceret contra veram fidem. Ex quibus privilegiis primum fortasse non manavit ad posteros; at secundum sine dubio manavit ad posteros sive successores.

„Atque utrumque illico confirmat adductis veterum Patrum documentis, quibus tamen pro feliciore temporum conditione, quod ad explorata antiquitatis monumenta spectat, alia facile Patrum testimonia addi possunt, et addita reipsa fuerunt; ita ut hominibus ecclesiasticam sequentibus Scripturae interpretationem nullum de vero huius testimonii sensu dubium superesse possit ac debeat.

„IV. Vi tandem carent exceptiones *dogmaticae*, ad rei ipsius, de qua quaeritur, substantiam spectantes; quasi

„1. allegata Conciliorum documenta referrentur tantum ad Romani Pontificis Primatum, nullatenus vero ad infallibilitatem eiusdem. Enimvero

„a) allegata testimonia referuntur pariter immediate ac directe, ut obvius eorum sensus indicat, ad certam in Ecclesia catholica fidei regulam credendique normam, quae apud Sedis Romanae Episcopum sita esse docetur; quare

„b) si eadem testimonia, quod merito dicitur, ad Romanae Sedis Primatum spectant, profecto teneri debet, cum Romani Pontificis Primatu praerogativam infallibilitatis divino iure esse coniunctam; adeo ut

„c) Primatus, quem beatus Petrus a Christo Domino accepit, quem admodum apertis verbis Sanctus Leo Magnus in sua epistola ad Episcopos per Illyriam constitutos docet, sit etiam ‚*fidei* Primatus‘; fuit enim Petrus, ut eiusdem Sancti Leonis legati in Concilio Chalcedonensi (act. III.) dixerunt: ‚*πέτρα καὶ κρηπίς τῆς ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, καὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως θεμέλιος*, petra et basis apostolicae Ecclesiae et orthodoxae fidei fundamentum‘. Porro Petrus, ut statuit Synodus Aquileiensis, cui aderat S. Ambrosius, ‚*fidei* columna et Ecclesiae

fundamentum, per successores suos semper vivit; et ‚cathedra Petri‘, ut ait S. Bachiarius in Apologia fidei, ‚hoc est, sedes fidei‘; vel, ut alia plurimorum Patrum disertissima pariter verba, quae apud theologos passim recurrunt, omittantur, auctore S. Augustino (ep. 105.), ‚doctrinae salutaris cathedra‘. Si ergo, ut verissimum est, in allatis fidei formulis sermo de Pontificis Romani Primatu habetur, definiendae pontificiae infallibilitatis thesis non convellitur, sed apprime stabilitur.

„2. Vi caret exceptio, quasi per allegata ex fidei formulis testimonia sit quidem inerrabilis Romana Ecclesia, non autem Romanus Pontifex. Haec enim distinctio, qua Ecclesiae vel Sedi Romanae assererentur praerogativae, quae Romano Pontifici denegarentur, liquido excluditur, quum in Lugdunensi formula dicatur, ‚Ecclesiam Romanam . . . in beato Petro . . . cuius Romanus Pontifex est successor, . . . recepisse summum et plenum Primatum etc.‘; in formula autem Hormisdæ, ‚immaculatam servari religionem in Sede Apostolica‘, scilicet a Romanis in illa sedentibus Pontificibus, quum *his* pariter in beato Petro dictum sit: Tu es Petrus etc.

„Tum vero illa ipsa perperam adhibita distinctio, de qua Hormisdæ ac Concilii oecumenici VIII. et Lugdunensis II. temporibus nemo certe cogitabat, in proposito schemate aperte excluditur, quum in formula definitionis diserte efferatur, ‚Romanum Pontificem‘ esse, qui per Spiritus Sancti assistentiam ab errore immunis existat.

„3. Neque illud vim habet, quod opponunt, in allatis videlicet Lugdunensis Concilii verbis dici quidem, Pontificem Romanum teneri ‚prae ceteris fidei veritatem defendere‘, sed non dici ‚seorsum‘. Enimvero

„a) neque dicitur ‚una cum ceteris‘;

„b) est quidem verum, quum dicitur ‚prae ceteris‘, non significari divisionem; atvero significatur distinctio, et quidem cum praecellentia seu praerogativa, quae ‚summo et pleno Primatui et Principatui‘ respondeat; quumque additur, ‚prae ceteris teneri fidei veritatem defendere‘, non significatur, istam praerogativam in fidei defensione exerceri ab eo, qui a ceteris existit *separatus*, sed qui *citra et supra ceteros* in fidei causis *agit et iudicat*. Id quod

„c) liquido patet ex inciso sequenti: ‚Sic et si quae etc.‘, quibus Romanus Pontifex significatur *distinctus* a ceteris, inter quos suboriri possint de fide quaestiones; et significatur *iisdem superior*, quorum de fide quaestiones ipse suo iudicio definiat.

„Quamvis igitur per phrasim Lugdunensem non indicetur, Romanum Pontificem ceu caput a ceteris ceu corpore esse separatum sive divisum, aperte tamen indicatur, eundem quoad actus quosdam, quod certe capituli est, a ceteris esse distinctum, itemque *iisdem superiorem*, ita ut ceteri eiusmodi actus aut nullatenus habeant, aut obnoxie tantum et dependenter a Romano Pontifice exerceant.“

In altera relatione¹ Rm̄us Episc. Brixinensis aliqua affert ad ea refutanda, quae in Congregationibus generalibus ad elevandam vim testimoniorum Conciliorum illorum obiecta erant.

Animadversum erat, locum Concilii Constantinopolitani IV. seu formulam Hormisdæ ‚nihil continere nisi fiduciam, nunquam futurum esse, ut cathedrae S. Petri accidat, quod de tot sedibus apostolicis actum esse dolemus; sed successores Principis apostolorum fidem tuendi et fratres confirmandi munere usque ad finem mundi functuros esse“.

Episcopus igitur Brixinensis eam interpretationem dicit nec literae convenire nec sensui historico documenti. Quod prius simplici formulae lectione ostendit. Deinde pergit: „Quod ad sensum attinet, sensus manifestus horum verborum utique hic est: Ut Oriens divulsus a Sede Apostolica iterum communionem cum ipsa Sede Apostolica et cum Ecclesia catholica reciperet, solemnem professionem fidei Episcopi circa praerogativam Sedis Apostolicae emittere debebant, sc. hoc esse rectae fidei regulam custodire, si spe et fide firmiter teneamus, Domini nostri Iesu Christi promissionem Petro factam non posse praetermitti, sicut reapse eventu comprobata est, scilicet in eo quod immaculata semper servata est in Sede Apostolica vera religio.

„Contra testimonium ex Concilio Lugdunensi allatum dictum fuit, illud nec a Concilio adhibitum neque confirmatum fuisse. Ne repetam ea, quae iam hac de re relator capituli tertii dixit, solummodo de uno paucissima proferam, sc. ad demonstrandum, quod formula ista fidei a Concilio Lugdunensi non fuerit adhibita, obicitur, illam formulam in Concilio non fuisse discussam. Hoc utique verum est, sed exinde nihil probatur contra auctoritatem huius documenti; e contrario firmatur magis auctoritas illius. Nam causa huius rei nulla alia est, quod sc. in Concilio Lugdunensi non fuerit discussa haec professio fidei, causa huius rei nulla alia est, quam quod agebatur de re non nova, non de re nondum eliquata, sed de re, in quantum referebatur ad Romani Pontificis Primatum, iam dudum per universam Ecclesiam tempore Papae Hormisdæ in Concilio Constantinopolitano IV. approbata, et de qua inter Latinos nulla fuit dubitatio.

„Hanc fuisse causam omissae discussionis, patet ex epistola, quam Papa Clemens IV. ad Imperatorem Michaelē Palaeologum dederat, et cum ipsa formulam eandem, quae postea in Concilio Lugdunensi II. praelecta fuit, transmiserat. Cum enim Imperator Clementi IV. consilium suum communicasset in Oriente convocandi Concilii, ut de hac forma disceptaretur, Papa respondit his verbis: ‚Porro perscriptam purissimam, certissimam et solidissimam orthodoxae fidei veritatem et evangelicae doctrinae consonam, a sanctis Patribus et Romanorum

¹ C. V. 394b sqq.

Pontificum in suis synodis definitione firmatam, sicut nec decet, sic nec volumus novae discussioni ac definitioni subiacere, ipsam quasi per hoc quomodolibet contra fas et licitum in dubium revocando. Ideoque licet in praefata scriptura (sc. in epistola Imperatoris) de convocatione Concilii ageretur; licet tu (Imperator) per tuas praefatas literas Concilium in terra tua convocari petieris; Nos tamen nullo modo proponimus, Concilium ad discussionem seu definitionem huiusmodi convocare; non quod cuiusquam faciem vereamur, vel eandem sacrosanctam Romanam Ecclesiam Graecorum superari prudentia timeamus; sed quia prorsus indecens foret, imo nec licet nec expedit, in dubium revocari praemissam verae fidei puritatem, tot sacrae paginae auctoritatibus, tot sanctorum roboratam sententiis, tot Romanorum Pontificum stabili definitione firmatam; pro cuius defensione, si necesse foret, parati essemus subire martyrium et morti etiam exponere corpus nostrum.¹ Ita Clemens. Itaque mirum non est, quod etiam Gregorius X. in Concilio Lugdunensi discussionem huius formulae non permisit.

„Tertium documentum desumptum est ex Concilio Florentino. De iis, quae in schemate nostro afferuntur ex Concilio Florentino, dictum est, nihil in iis contineri, quod sobrius interpres ad stabilendam doctrinam infallibilitatis adhibere possit. Ast mentem Patrum Florentinorum longe aliam fuisse, patet ex illo commentario, quem fr. Ioannes coram Papa Eugenio IV. et coram Imperatore Ioanne Palaeologo, ut Imperator resciret, quisnam sit sensus formulae, quae de Romano Pontifice agebat, de iis instituit. Itaque incisa per singula declarans, incisum illud: *Romanum Pontificem Ecclesiae caput, omnium christianorum patrem et doctorem existere*, explicans, in haec verba desiit: „Cum omnes christiani in fide conveniant et convenire debeant, ipse (Romanus Pontifex) ponitur doctor immaculatae fidei propter privilegium concessum Petro.“ Explicans incisum illud: *Eidem Sedi et Romano Pontifici in b. Principe Apostolorum pascendi, regendi et gubernandi universalem Ecclesiam plenariam [traditam] esse potestatem*, adduxit fr. Ioannes epistolam S. Agathonis Papae ad Imperatorem Constantinum, respective ad Concilium Constantinopolitanum III., et exinde sequentem conclusionem deduxit: „In hac auctoritate (Agathonis scilicet) tria haec manifeste asseruntur. Primo, quod pascere omnes oves sit commissum Petro et successoribus suis. Secundo, quod Sedes Apostolica nunquam in aliqua erroris parte depressa est, sed semper mansit immaculata in fide. Tertio, quod tanta est eius auctoritas, quod universalis Ecclesia et universae synodi semper fideliter secutae sunt, et patres catholici semper susceperunt eius apostolicam

¹ Cozza, Hist. polem. de Graecor. schismate t. II, part. IV, cap. XXVIII, n. 1218.

doctrinam, et quod illa verba (*ut non deficiat fides tua*) intelliguntur de Sede Apostolica, et quod sit immunis ab haeresi, atque confirmationem omnium fratrum titubantium in fide ad ipsam sedem et Romanum Pontificem pertinere.¹ Sic ergo res explicata fuit in ipso Concilio Florentino, et hic sensus utique tanquam authenticus habendus est, cum ex industria, Romano Pontifice iubente, ut Imperator sensum formulae resciret, fuerit propositus.

„Ex his dictis manifestissime apparet, quod cum definitionem Florentinam ad stabilendam Romani Pontificis infallibilitatem adduximus, verbis sensum alienum nullo modo supponimus, sed revera illa ex mente Patrum Florentinorum interpretatur, et quod particula *hinc*, quae partem primam cum secunda connectit per conclusionem, et quae a pluribus oratoribus impugnata fuit, locum suum iure occupat.“

COMMENTATIO VIII.

Romani Pontificis infallibilitas num dicenda sit vel quo sensu dici possit personalis, separata, absoluta, eius solius propria.

Ante ipsum Concilium inchoatum in controversiis de infallibilitate pontificia excitatis multum contra eam, utpote infallibilitatem personalem atque separatam et absolutam², disputatum est. Quum etiam Patres quidam in animadversionibus de capite addendo oblati³ easdem voces usurpassent atque inde difficultates contra doctrinam propositam excitassent, etiam deputatio de fide in ea relatione, quam cum novo Constitutionis schemate Patribus tradidit, de ea re agit.

Imprimis vocem „*personalis infallibilitatis*“ in schemate occurrere negat. „Si vero de *re* per vocem significata sermo sit,“ inquit, „infallibilitas eodem verissimo sensu personalis dicitur, et dicta etiam fuit, quo tota Primatus potestas ad excludendam Richerianorum haeresim⁴ personalis esse dicitur, quatenus scilicet praerogativa infallibilitatis ipsi *personae* Apostoli Petri *directe* ac *immediate* collata fuit a Christo Domino dicente: „Tu es Petrus etc.“, quemadmodum in Hormisdæ formula fidei prius exposita declaratum est.

„Quum vero illa praerogativa personae beati Petri Apostoli et in Petro unicuique personae ex suis in Romana Sede successoribus *eatenus* collata sit, quatenus Petrus esset a Christo Domino petra ac

¹ Labbe, Collect. Concil. t. XVIII, col. 1154 sqq., edit. Venet. Coleti.

² Cf. Rñi Dechamps ad Rñum Dupanloup literas C. V. 288 d sqq. — Eiusdem epistolam ad sacerdotem Gratry C. V. 1381 b. — Relatio etc. C. V. 300 a.

³ Cf. supra cap. I. Historia originis etc. p. 107.

⁴ De ea doctrina v. schema pristinum de Ecclesia, adnot. 23. C. V. 612 b. c. Cf. infra cap. III. adnot. ad verba „*immediate et directe*“ in primo capite Constitutionis.